

DIDAKTICKÉ PROSTŘEDKY - POMŮCKY

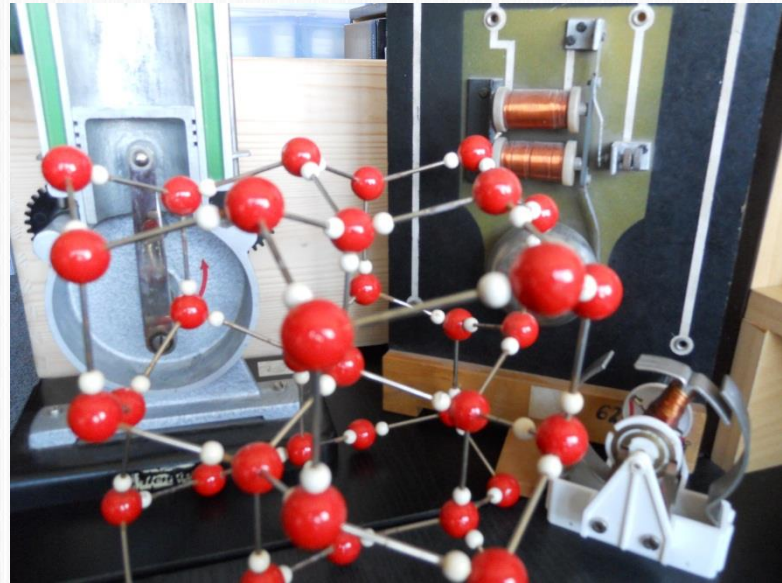
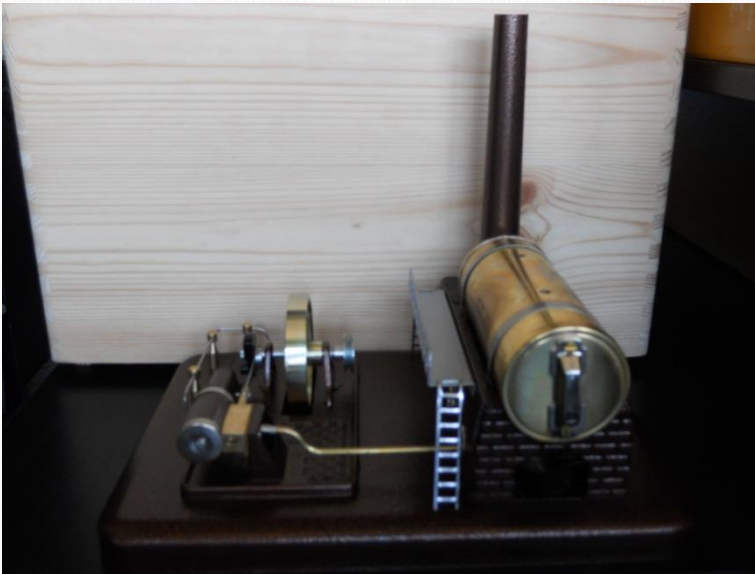
Originální předměty

- přírodniny (nerosty, sloučeniny, preparovaní živočichové, aj.)
- výrobky (měřicí přístroje, umělecká díla, historické artefakty, součástky, aj.)

DIDAKTICKÉ PROSTŘEDKY - POMŮCKY

- Znázornění předmětů a skutečnosti
  - Modely
  - Znázornění jevů

DIDAKTICKÉ PROSTŘEDKY - POMŮCKY

Textové pomůcky

- učebnice
- pracovní materiály (sbírky úloh, pracovní sešity, pracovní listy, návody k obsluze, tabulky, atlasy)
- další literatura (encyklopedie, literatura faktu, odborné a populární časopisy, apod.)

Naučné a výukové filmy

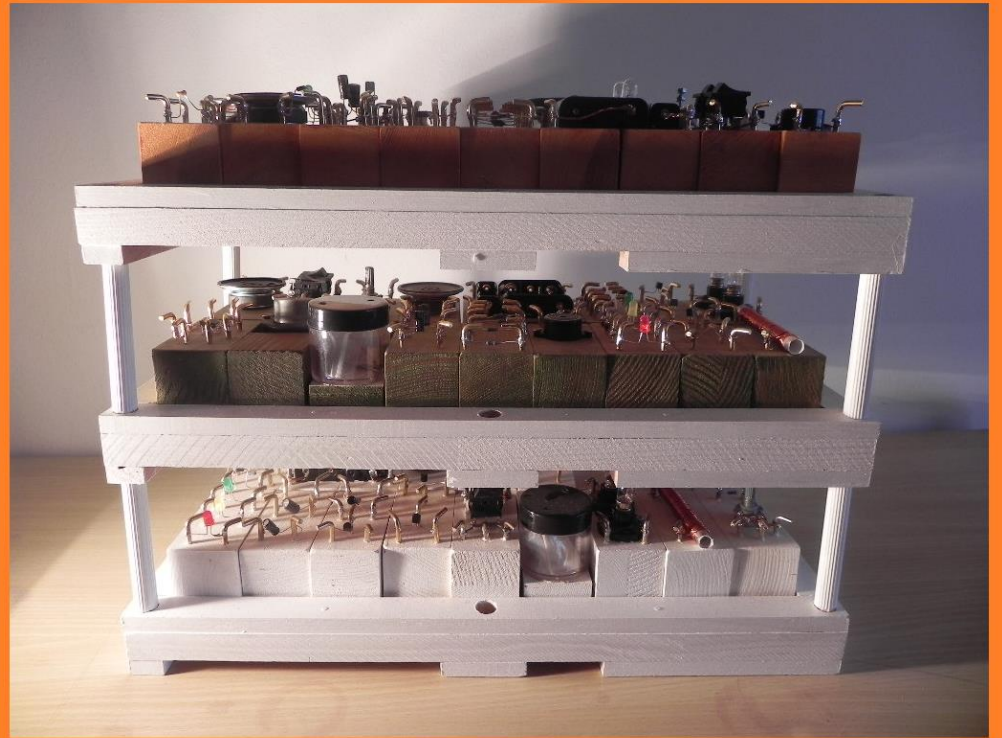
- PC, tablety, projektory, TV, VHS

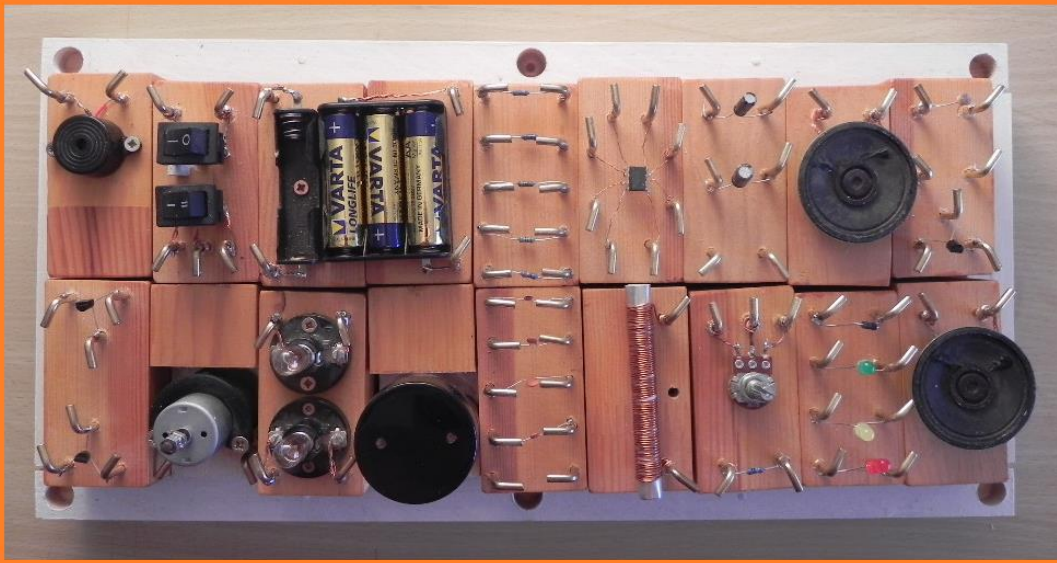
Žákovské pomůcky

- žákovské experimentální a měřicí soustavy
- pomůcky na tělesnou výchovu
- psací a rýsovací pomůcky, kalkulačky, pomůcky na výtvarnou výchovu, apod.
- pomůcky vyrobené žáky (např. postery, prezentace, přístroje – např. elektromotor)

LITERATURA

- KALHOUS, Z., OBST, O. a kol. *Školní didaktika*. Praha : Portál, 2002. ISBN 80-7178-253-X.
- PRŮCHA, J.; WALTEROVÁ, E.; MAREŠ, J. *Pedagogický slovník*. Praha : Portál, 2003. ISBN 80-7178-772-8.
- SKALKOVÁ, J. *Obecná didaktika*. Praha : Grada, 2007. ISBN 978-80-247-1821-7.

PEDAGOGICKÁ DIAGNOSTIKA A EVALUACE

Pedagogická diagnostika

- Pedagogická diagnostika je „vědecká disciplína zabývající se teorií a metodologií diagnostikování v edukačním prostředí“ (Průcha 2000 s. 132)
- Pedagogická diagnostika je tedy oblast, která se zabývá nejen samotnými metodami hodnocení žáků, ale také příslušným výzkumem a teorií v této oblasti.
- Předmětem hodnocení je nejčastěji úroveň vědomostí a dovedností žáků – do jaké míry odpovídají stanoveným výukovým (popř. vzdělávacím) cílům.

PEDAGOGICKÁ DIAGNOSTIKA A EVALUACE

Pedagogická diagnostika

- diagnostika sociálních vztahů (sociální normy, mezilidské vztahy, hierarchie vztahů ve třídě, soc. klima třídy aj.)
- diagnostika hodnotové orientace žáků
- diagnostika sebepojetí žáků
- diagnostika zájmů žáků
- diagnostika vztahu žáků k předmětu

PEDAGOGICKÁ DIAGNOSTIKA A EVALUACE

Pedagogická diagnostika

- diagnostika perspektivní orientace (vyrovnávání se s vlastní budoucností, má souvislost i s volbou povolání)
- diagnostika žákova pojetí učiva (souvisí s psychodidaktikou a diagnostikou prekonceptů – překonávání spontánních forem poznání)
- diagnostika učebního stylu žáků
- diagnostika vzdělávacích výsledků žáků

PEDAGOGICKÁ DIAGNOSTIKA A EVALUACE

Funkce diagnostiky vzdělávacích výsledků žáků

Správné hodnocení žáků je důležité pro učitele, žáky, i rodiče žáků. Splňuje následující funkce:

- Informuje žáka (a také rodiče žáka) o stavu jeho vědomostí, dovedností (i chování)
- Motivuje žáka (klasifikace je jednou z metod vnější motivace)
- Učitel prostřednictvím hodnocení zjišťuje, do jaké míry je způsob jím řízeného vyučovacího procesu v souladu se stanovenými výukovými a vzdělávacími cíli

PEDAGOGICKÁ DIAGNOSTIKA A EVALUACE

Příklady druhů pedagogické diagnostiky žáků

- Systematické pozorování: Učitel má často možnost v průběhu měsíců i let pozorovat žáka – jeho vývoj, změny v jeho chování, jeho individuální potřeby, sklony, zájmy, estetické vnímání, talent.
- Ústní zkoušky: specifická forma rozhovoru (orientační nebo klasifikační); žáci se při ústní zkoušce učí také správně se vyjadřovat a formulovat odpovědi a také veřejně vystupovat.
- Hodnocení složitých výkonů žáků: Např. hodnocení slohových prací, hodnocení v rámci projektového vyučování, aj.
- Didaktické testy: Prostřednictvím didaktických testů se pokoušíme objektivně měřit výsledky vzdělávání.

PEDAGOGICKÁ DIAGNOSTIKA A EVALUACE

Klasifikační metody a duševní hygiena zkoušky

Dominují tři metody klasifikace žáků:

- klasifikace: Prostřednictvím známek na klasifikační škále - stupnici v souladu se školním zákonem (nejběžnější).

1 – do 90%; 2 – do 75%; 3 – do 45%; 4 – do 25%

- slovní hodnocení žáka: Často se objevuje v reformní pedagogice (např. Waldorfská škola). Očekává se, že může překonat nedostatky často (kvůli objektivitě) kritizovaného „známkování“. Pro učitele je to ovšem náročnější.
- spojení „známkování“ a slovního hodnocení (využití výhod obou přístupů a eliminování nevýhod)

PEDAGOGICKÁ DIAGNOSTIKA A EVALUACE

Osobní portfolio žáka

- Osobní portfoliem žáka rozumíme „soubor různých produktů žáka (písemné práce, výtvarné práce, laboratorní protokoly aj.), které dokumentují práci žáka a jeho vývoj za určité období“ (Průcha 2003 s. 170).
- Osobní portfolio žáka má mj. význam při komplexním hodnocení žáka.

PEDAGOGICKÁ DIAGNOSTIKA A EVALUACE

Pedagogická evaluace

- Zahrnuje hodnocení vzdělávacích procesů, hodnocení vzdělávacích projektů, hodnocení vzdělávacích výsledků, hodnocení učebnic aj.“ (Průcha, Walterová, Mareš 2003 s. 154 – Pedagogický slovník).

- Vnitřní

- Vnější

ČŠI (Česká školní inspekce, orgán MŠMT)

CERMAT (Centrum pro zjišťování výsledků vzdělávání)

NÚV (Národní ústav pro vzdělávání)

PEDAGOGICKÁ DIAGNOSTIKA A EVALUACE

Předmětem zkoumání pedagogické evaluace jsou následující oblasti:

- Evaluace vzdělávacích potřeb: Hodnotí se, co potřebují subjekty vzdělávání.
- Evaluace vzdělávacích programů: Analýzy vzdělávacích programů, projektů a plánů pro školní i mimoškolní vzdělávací zařízení
- Evaluace edukačních prostředí: Hodnotí se hmotné prostředí (např. vybavení pomůckami, hygienické podmínky, estetická kritéria aj.) i psychosociální prostředí – např. třídní klima či klima školy
- Evaluace výuky: Evaluace průběhu reálné výuky
- Evaluace vzdělávacích výsledků: Srovnávání vědomostí a dovedností žáků
- Evaluace činnosti a produktivity škol (viz. výše Evaluace vnější)

LITERATURA

- KALHOUS, Z., OBST, O. a kol. *Školní didaktika*. Praha : Portál, 2002. ISBN 80-7178-253-X.
- PRŮCHA, J.; WALTEROVÁ, E.; MAREŠ, J. *Pedagogický slovník*. Praha : Portál, 2003. ISBN 80-7178-772-8.
- SKALKOVÁ, J. *Obecná didaktika*. Praha : Grada, 2007. ISBN 978-80-247-1821-7.

DIDAKTICKÁ TRANSFORMACE UČIVA

- Didaktická transformace: způsob, jak zprostředkovat vědecké poznatky žákům (přizpůsobit je jejich schopnostem).
- Německý pojem „didaktické zjednodušení“ (Hering).
- Podle Klafkiho není ovšem podstatou vzdělávání předávání obsahů, nýbrž formování emocionálních a intelektuálních sil žáka.
- Didaktická redukce (60. léta): základní úloha didaktiky spočívá ve zjednodušování a zpřehlednění obsahů poznatků vědních disciplín za účelem zprostředkování žákům. POPULARIZACE.
- Kritika: chybí respekt ke komplexnosti vědního oboru.
- Kritika kritiky: encyklopedické vyučování obsahuje přílišné množství učiva.
- Výběr by měl spočívat na spolupráci oborových (předmětových) didaktiků a vědců v příslušných oborech (např. při tvorbě **učebnice**).
- Žák dosáhne pouze na zlomek vědeckého poznání (reprezentativní?)

DIDAKTICKÁ TRANSFORMACE UČIVA

- Mnozí odborníci se věnují teorii přípravy na vyučování, ale učitelé se jejich doporučeními příliš neřídí (nejsou to přesné návody).
- Vzhledem k proměnlivým podmínkám ve třídě nelze poskytnout všeobecně platný návod.
- Praktické ztvárnění vzdělávacích obsahů je především úkolem pro oborové (předmětové) didaktiky. Finální podoba vyučování ovšem závisí na učiteli.

LITERATURA

- KNECHT, P. *Didaktická transformace aneb od didaktického zjednodušení k didaktické rekonstrukci*. Orbis scholae, Praha: Karolinum, 2007, roč. 2, č. 1, s. 67-81. ISSN 1802-4637.

DIDAKTICKÁ ANALÝZA UČIVA

- Didaktická analýza učiva je proces, který se obvykle uplatňuje při přípravě na vyučování. Vyžaduje určitý stupeň pedagogické odbornosti, ale pokud se chceme na vyučování připravovat opravdu poctivě, měla by být didaktická analýza učiva součástí tohoto procesu.
- Při didaktické analýze učiva vykoná učitel rozbor obsahu a vybírá z něj konkrétní prvky, které bude vhodně zvolenou formou (didaktická stylizace) interpretovat edukantům.
- Nezbytnou podmínkou ovšem je skvělá orientace v obsahu – učitel musí být expert, který obsahu dokonale rozumí.
- Neustále ovšem platí, že proces didaktické analýzy je podřízen vzdělávacím cílům a výsledná forma respektuje logickou pojmovou strukturu učiva.

DIDAKTICKÁ ANALÝZA UČIVA

- Pojmová analýza – reflektuje požadavek „dobré orientace v základním učivu“ (někdy také nazýváme fundamentální učivo – učivo, na kterém se staví v dalších výukových obdobích)
  - Operační analýza – rozbor těch činností (aktivit, úloh, apod.), které je nezbytné realizovat (ze strany žáků i učitelů), aby se dosáhlo cíle
  - **Analýza z hlediska mezipředmětových vztahů** – ta klade na učitele poměrně značné nároky. Předpokládá skvělou orientaci učitele jak ve vertikálním uspořádání učiva (časová návaznost jednotlivých témat v rámci daného předmětu), tak orientaci v tzv. horizontálním uspořádání učiva (tedy uspořádání souvisejícího učiva v rámci jednotlivých předmětů - řada předmětů spolu obsahově souvisí – vzájemně se doplňují nebo dokonce na sebe navazují).
-

DIDAKTICKÁ ANALÝZA UČIVA

Učebnice:

- Jak ukazují výzkumy (podle Kalhous, Obst 2002 s. 143), jsou učebnice (tedy jejich dostupnost a kvalita) významným faktorem kvality vzdělávání. Ukazuje se dokonce, že zlepšení učebnic má na vzdělávací výsledky žáků zásadnější dopad než vzdělávání učitelů.
- Nedá se říci, že by práce s učebnicí obecně v hodinách dominovala procesu vyučování, ale často bývá zásadní oporou učitele při přípravě na vyučování.
- Učebnice můžeme rozdělit do následujících kategorií:
  - Učebnice (zaměřené na osvojování učiva)
  - Cvičebnice (pracovní sešity určené k procvičování)
  - Čítanky (texty)

TESTY V PEDAGOGICKÉM VÝZKUMU

- pojem test: zkouška, úkol
- tři hlavní kategorie: testy schopností, testy osobnosti a testy výkonu
- - testy schopností: testy předpokladů, dispozic; nejznámější jsou testy inteligence (obecná schopnost orientovat se v problémových situacích)
- - testy osobností: měří temperament, zaměření motivace, charakterové vlastnosti, atd
- - testy výkonu: měří výkonnost jedince v určitých oblastech; nejznámější a nejdůležitější testy výkonu jsou testy didaktické
- podle Chráska 2007 s. 184

DIDAKTICKÉ TESTY

- nástroj systematického měření výsledků výuky
- v pedagogických výzkumech se setkáváme s různými druhy didaktických testů:
- test rychlosti - měří, jakou rychlostí je žák schopen řešit testové úlohy
- test úrovně - výkon je dán pouze úrovní vědomostí (někdy se objevuje časový limit i v testech úrovně - otázky by měly být řazeny tak, aby na začátku byly lehké a obtížné na konci - slabý žák pak přeruší práci u úlohy, kterou by stejně stěží zvládl)

STANDARDIZOVANÉ DIDAKTICKÉ TESTY

- standardizovaný test se připravuje profesionálně, je důkladně ověřován - jsou známy jeho základní vlastnosti (jsou zpravidla vydávány specializovanými institucemi)
  - součástí standardizovaného testu je testová příručka (manuál s vlastnostmi testu) a norma pro hodnocení (standard)
  - Nestandardizované didaktické testy - nebyly provedeny všechny procedury standardizace testu (např. neproběhlo testování na větším počtu žáků). U těchto testů nejsou známy jejich vlastnosti - neexistuje standard (běžné testy, které si připravují učitelé)
  - kvazistandardizované testy - testy připravované důkladněji, ale nebyla u nich provedena komplexní standardizace
  - podle Chráska 2007 s. 186
-

DRUHY TESTŮ

- testy monotematické a polytematické (podle množství prověřovaných celků)
- testy objektivně skórované - lze objektivně rozhodnout, zda byly řešeny správně či nikoli (někdy může opravovat i stroj)
- testy subjektivně hodnocené (esej testy) - nelze stanovit objektivní pravidla pro hodnocení; široké otevřené úlohy - rozsáhlé odpovědi (jsou užitečné, ale nedají se objektivně skórovat)
- podle Chráska 2007 s. 186 - 188

KONSTRUKCE TESTŮ

- Didaktická analýza učiva
- konstrukci nezačínáme navrhováním úloh
- prvním krokem je rozhodnutí, k jakému účelu má test sloužit
- dalším krokem je stanovení obsahu, který se má zkoušet (učivo se rozčlení na fakta, pojmy, vztahy, definice, apod., každému prvku se stanoví určitý počet úloh)

Výše uveden informace i příklady byly čerpány z publikace:

- CHRÁSKA, M. *Metody pedagogického výzkumu*. Praha : Grada, 2007. ISBN 978-80-247-1369-4.
- Podrobnosti o odborném sestavování a standardizování didaktických testů v:
- CHRÁSKA, M. *Didaktické testy*. Brno : Paido, 1999. ISBN 80-85931-68-0.

DRUHY TESTŮ

- testy kognitivní: měří se úroveň (kvalita) poznání
- testy psychomotorické: např. test psaní na stroji
- testy výsledků výuky: co se žáci naučili (tyto testy převažují)
- testy studijních předpokladů (aptitude tests): měří úroveň nejobecnějších charakteristik jedince, které jsou potřebné k dalšímu studiu na vyšší typ školy (konstrukce těchto testů je podstatně náročnější než testů výsledků výuky, vyžaduje odbornou kvalifikaci)
- testy relativního výkonu (rozlišující testy): výkon se posuzuje vzhledem ke zkoumané populaci (nikoli vzhledem ke splněným úlohám)

TESTOVÉ OTÁZKY

- testová úloha - úkol nebo problém obsažený v testu
- dělíme na otevřené a uzavřené (dichotomické, s výběrem odpovědí přiřazovací a uspořádací)
- otevřené široké ukázky: např.: „Význam Karla Hynka Máchy pro českou poezii.“; “Navrhněte postup, kterým je možno určit hustotu neznámé kapaliny“
- otevřené úlohy se stručnou odpovědí: může se požadovat uvedení čísla, značky, symbolu, vzorce, slova, krátké věty atd. např.: „Co je jednotkou elektrického napětí?“; „Hlavním městem Německa je? ....."“

TESTOVÉ OTÁZKY

- úlohy s výběrem odpovědí (polytomické): vybírá se z několika nabídnutých alternativ správná odpověď
- úlohy typu „jedna správná odpověď“: např.: „Cesta vlakem nám velmi rychle uběhla.“

podtržený větný člen je:

- a) podmět
- b) předmět
- c) přívlastek
- d) příslovečné určení

TESTOVÉ OTÁZKY

- úlohy typu „jedna nejpřesnější odpověď“: např.: „Které z následujících tvrzení nejlépe odpovídá na otázku “Co je chemický prvek?”
  - a) Prvek je látka, která se skládá z atomů stejného druhu
  - b) Prvek je látka, kterou již dále nelze měnit
  - c) Prvek je látka, složená z atomů, které mají stejné protonové číslo
  - d) Žádné z předchozích tvrzení není správné

TESTOVÉ OTÁZKY

- úlohy typu „jedna nesprávná odpověď“: např.: „Který z následujících dějů není formou oxidačního procesu?“
  - a) dýchání
  - b) hnití
  - c) destilace
  - d) rezivění

TESTOVÉ OTÁZKY

- úlohy typu „vícenásobná odpověď“: např.: „Kterými státy protéká (nebo kterých se alespoň dotýká) řeka Odra“
  - a) Německo
  - b) Rusko
  - c) Česká republika
  - d) Slovensko
  - e) Polsko

TESTOVÉ OTÁZKY

- „Situační úlohy“: např.: „Na místo označené hvězdičkou napište takovou číslici, aby výsledné šesticiferné číslo bylo dělitelné třemi.“

58*72

TESTOVÉ OTÁZKY

- „přiřazovací úlohy“: např.: „K názvům států v levém sloupci přiřadte názvy jejich hlavních měst v pravém sloupci“

Švýcarsko

A Dublin

F Reykjavík

Norsko

B Oslo

G Helsinky

Island

C Bonn

Nizozemsko

D Bern

Finsko

E Amsterdam

TESTOVÉ OTÁZKY

- „Uspořádací úlohy“: např.: „Uspořádejte města podle počtu obyvatel:“

Londýn ....

Tokio ....

Káhira ....

New York ....

Sao Paulo ....

Sydney .....

TESTOVÉ OTÁZKY

- U úloh s výběrem odpovědí vždy existuje pravděpodobnost, že testovaná osoba zvolí správnou odpověď náhodně. Toto nebezpečí se snižuje s rostoucím počtem nabízených odpovědí (optimální počet 4 - 5, praxe se ustálila na 4)
- korekce na hádání (u otázek s dvěma nebo třemi variantami) - přisoudí se žákovi počet bodů podle toho, kolika chyb se dopustil (vychází se z toho, že žák, který hádá se dopouští častěji chyb než ten, kdo úlohy skutečně řeší)
- korekce se provádí podle vzorce:
$$S_o = S_n - n / (y - 1)$$
- S_o - opravené skóre; S_n - neopravené skóre; n - počet nesprávných odpovědí; y je počet nabídnutých odpovědí v jedné úloze

TESTOVÉ OTÁZKY

- $S_o = S_n - n / (y - 1)$
- S_o - opravené skóre; S_n - neopravené skóre; n - počet nesprávných odpovědí; y je počet nabídnutých odpovědí v jedné úloze
- V didaktickém testu, který byl sestaven z 28 dichotomických úloh, určitý žák uvedl 16 správných odpovědí a 6 nesprávných odpovědí (v 6 úlohách neodpověděl). Jaké je opravené skóre?
- $S_o = 16 - 6 / (2 - 1) = 10$
- Žákovi přisoudíme (přestože odpověděl v 16ti úlohách správně) pouze 10 bodů.

JAK MŮŽE ŠKOLA KONKUROVAT ZÁBAVĚ?

- Udělat dobrou šou!
- „Všudypřítomná „skvělá zábava“ stojí v cestě vzdělávání.“
- „Vzdělávání stojí v cestě skvělé zábavě.“
- Může školní vyučování konkurovat zábavě?

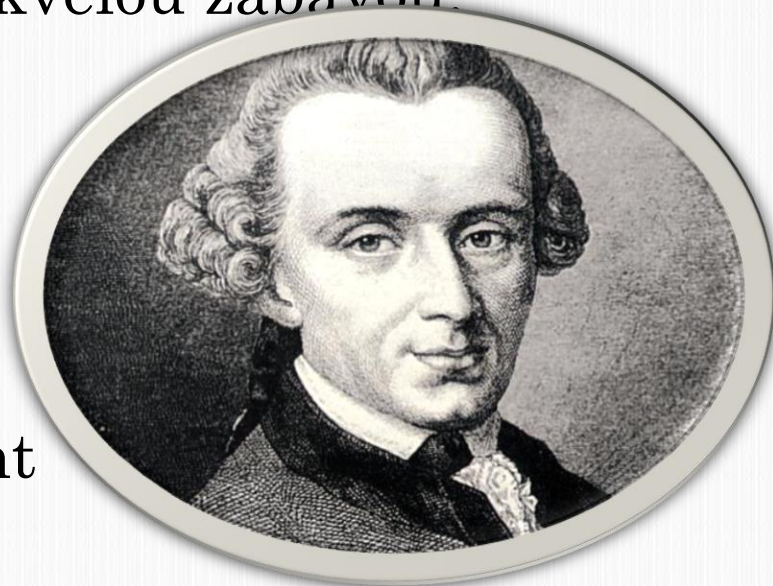

JE ZÁBAVNÉ VYUČOVÁNÍ DŮSTOJNÉ?

- „Ve svém kvetoucím věku se radoval jako veselý mladík, jeho široké k myšlení vybudované čelo bylo sídlem nezníčitelného veselí a radosti, řeč překypující myšlenkami plynula z jeho rtů, žert, vtip a rozmar měl pohotově a jeho poučná přednáška byla zároveň skvělou zábavou.“

(Johann Gottfried Herder)

Immanuel Kant

JE ZÁBAVNÉ VYUČOVÁNÍ DŮSTOJNÉ?

- Poznávání může a má být zábava.
- Zábava ve vyučování není na škodu, pokud negeneruje plytkost, nenáročnost - snižování úrovně vzdělávání.
- Zábava nemá být ve vyučování samoučelná – měla by vést k cíli vzdělávání (nikoli cíl oddalovat).
- Učitel by neměl v žádném případě zapomínat, že poznávání je také tvrdá práce.
- Je humor jedním z kritérií dobrého učitele?
- Jsou nové, odvážné metody kritériem dobrého učitele?

TĚLESO, fyzikální písně

FYZIKÁLNÍ PÍSNĚ

Těleso, odkazy:

https://bandzone.cz/_81786

[https://www.youtube.com/watch?v=sOv_HX2gknA
&t=27s](https://www.youtube.com/watch?v=sOv_HX2gknA&t=27s)

[https://www.youtube.com/watch?v=CqyEE0oUeo0&
t=86s](https://www.youtube.com/watch?v=CqyEE0oUeo0&t=86s)

POUŽITÁ LITERATURA

- GAVORA, P. *Úvod do pedagogického výzkumu*. Brno : Paido, 2000. ISBN 80-85931-79-6.
- CHRÁSKA, M. *Metody pedagogického výzkumu*. Praha : Grada, 2007. 978-80-247-1369-4.

POJMY

Vybral a zpracoval: Jaromír Hališka

Upravil: Zdeněk Hromádka

Literatura:

Hartl, P.; Hartlová, H. *Psychologický slovník*, Praha :
Portál 2000

Průcha, J.: *Moderní pedagogika*, Praha : Portál : 2002

Průcha, J.; Walterová, E.; Mareš J. *Pedagogický slovník*,
Praha : Portál, 2001.

Standardy

POJMY A

- ADHD = Attention deficit hyperactivity disorder (porucha pozornosti provázená hyperaktivitou)
- ADD = porucha pozornosti bez hyperaktivity
- adolescence = věkové období mezi dětstvím a dospělostí (dospívání)
- afektivita = schopnost člověka reagovat na události pocity, city, emocemi; citovost
- antipedagogika = směr, jehož představitelé kritizují současnou školu jako instituci, v níž je prý ničena lidská přirozenost, je zde všudypřítomné násilí, děti jsou zotročovány (např. klasifikací); představitelé žádají „osvobození dítěte“, „neusměrňovanou výchovu“
- apercepce = účelově zaměřené vnímání
- asociace = vztah, spojení mezi dvěma či více duševními obsahy, jako jsou vjemy, představy, pojmy, jednoduché city (Freud se pomocí asociací pokoušel přelstít nevědomí)

POJMY A

- autentické učení = učení v situacích, umožňujících osvojování poznatků a dovedností v podmínkách, blížících se co nejvíce praxi, v reálné situaci (např. ve SOŠ, SOU, umělecké školy aj.)
- **auditivní = sluchový**
- autoregulace učení = řízení sebe samého při učení

POJMY B, C

- Bloomova taxonomie cílů = hierarchicky uspořádaný systém poznávacích cílů výuky (1. znalosti, 2. porozumění, 3. aplikace, 4. analýzy, 5. syntéza, 6. hodnotící posouzení).
- brainstorming = „bouření mozků“; jedna z technik, rozvíjející tvořivé myšlení např. při skupinovém řešení problému. 1.fáze – spontánní produkování nápadů bez omezování či kritiky; 2.fáze - jejich analýza, výběr nejlepších
- burnout efekt = vyhasínání, vyhoření; vyčerpání fyzických i psychických sil, ztráta zájmu o práci; příčiny: stres, časová náročnost povolání, přemíra úkolů k plnění apod.
- cíl výuky = očekávaný výsledek, čeho chce učitel dosáhnout (známe i výukové cíle psychomotorické a afektivní); Požadavky na výukové cíle: komplexnost, soudržnost, kontrolovatelnost, přiměřenost.
- cílové standardy = požadavky, formulované ve vzdělávacím programu, které musí být v určitém předmětu či složce vzdělávání splněny

POJMY Č

- činnostní učení = žák není pasivním příjemcem, jedná, koná, je aktivní

POJMY D

- **deprivace = psychický stav, kdy nejsou uspokojovány základní potřeby člověka (biologické, sociální)**
- **descholarizace = názor, že vzdělávání může být zajištěno bez instituce školy**
- **deviace = vybočení, odklonění, odchylka (sexuální, sociální)**
- **diagnostika = věd. disciplína; posloupnost činností, vedoucích k diagnóze (zabývá se hodnocením žáků)**
- **diagnóza = stav (jeho proměnlivost), výsledek diagnostiky; autodiagnostika = diagnostikování sama sebe („Jaký jsem já?“)**
- **dialogická metoda sokratovská = prezentace přesně formulovaných otázek učitele žákům, kteří jsou jimi vedeni k vytváření vlastních, logicky vyvozovaných poznatků**
- **didaktika = pedagogická disciplína – teorie vyučování**

POJMY D

- Didaktická analýza učiva = je proces, který se obvykle uplatňuje při přípravě na vyučování. Při didaktické analýze učiva vykoná učitel rozbor obsahu a vybírá z něj konkrétní prvky, které bude vhodně zvolenou formou (didaktická stylizace) interpretovat edukantům

POJMY D

- distanční vzdělávání = forma studia zprostředkovaného médií (PC, internet aj.)
- dovednost = způsobilost člověka k provádění určité činnosti, je osvojována učním a výcvikem,
- diverzifikace = rozlišování, rozčlenění, rozrůzňování
- dysfunkce = neúplně, špatně, deformovaně vyvinutá funkce:
  - dysgnózie = porucha vnímání (percepce)
  - dysgrafie = porucha schopnosti psát
  - dyskalkulie = porucha matematických schopností
  - dyslexie = porucha, projevující se při čtení
  - dysortografie = porucha pravopisu
  - dyspraxie = motorická neobratnost
  - dysfázie = narušený vývoj řeči, který se projevuje neschopností nebo sníženou schopností verbálně komunikovat aj.

POJMY E

- edukace = ve filozofii výchovy proces celkové výchovy, vztahující se na člověka (z lat. educatio = vychovávání); v obecné pedagogice a didaktice - synonymum pro výchovně-vzdělávací proces, vzdělávání
- e-learning = samostatný vzdělávací postup pomocí internetu
- emoce = cit, psychický stav, subjektivní prožívání vztahu k někomu či něčemu
- erudice = hluboké a mnohostranné vzdělání v některé oblasti lidského poznání, podložené zkušenostmi, praxí
- extrospekce = metoda pozorování jiných lidí, často za pomoci přístrojů, umožňujících reprodukci pozorovaného, s cílem odhalit psychologickou podstatu pozorovaného chování

POJMY F

- **formy výuky = způsoby organizace výuky, rozlišování podle různých kritérií, např.**
  - podle uspořádání žáků – frontální , partnerské a skupinové vyučování
  - podle rozdělení rolí – kooperativní, individuální výuka
  - podle času - základní formou je zpravidla vyučovací hodina

POJMY H

- heuristická činnost = způsob řešení problémů („objevování“, odhalování, poznávání apod.)
- hodnocení
  - formativní = hodnocení průběžné, zpětnovazební, informace o aktuálním stavu vědomostí a dovedností
  - kriteriální = jak žák splnil určité (kritérium), nesrovnává se s jinými
  - normativní = hodnocení jednotlivých žáků ve vztahu k výkonům ostatních
  - diagnostické = zaměřené na odhalení učebních obtíží (překrývá se s formativním)
  - sumativní = hodnocení výsledků, konečný přehled o stavu vědomostí a dovedností (finální)

POJMY I

- **intelligence = obtížně definovatelný pojem, např. schopnost člověka myslet a nalézat řešení problémů; rozlišujeme inteligenci obecnou, ve speciálních oblastech (např. matematická), praktická (v rukodělných činnostech); lze ji měřit (IQ)**
- **interakce = vzájemné působení jedinců, skupin; úzce spojena s komunikací**
- **interiorizace = zvnitřňování, začleňování (přijetí) myšlenek, postojů, hodnot, sociálních norem do psychiky jednotlivce**
- **introspekce = činnost, při níž člověk zkoumá sebe sama, své prožitky, myšlenky, způsob uvažování, svůj vnitřní svět**
- **intuice = způsob, jímž člověk něco pochopí nebo něčemu porozumí přímo, v krátkém okamžiku, aniž záležitost vědomě promýšlí (poznání vnuknutím)**

POJMY K

- klíčové kompetence učitele = soubor profesních dovedností a dispozic, kterými má být vybaven učitel, aby mohl efektivně vykonávat své povolání; obvykle – kompetence osobnostní a kompetence profesní
- klíčové kompetence žáka = soubor požadavků na vzdělání, zahrnující podstatné vědomosti, dovednosti a schopnosti (postoje)
- klima školy = kvalita interpersonálních vztahů a sociálních procesů, které fungují v dané škole, tak, jak to vnímají, prožívají a hodnotí učitelé, žáci, příp. zaměstnanci
- klima třídy = dlouhodobější sociálně emocionální naladění, zobecněné postoje a vztahy, emocionální odpovědi žáků třídy na události ve třídě (součást klimatu školy)
- kmenové učivo = základní učivo, klíčové okruhy poznatků, obsahové jádro základního vzdělání
- koedukace = společné vzdělávání žáků obou pohlaví ve společných třídách

POJMY K

- kognitivní proces = poznávací proces; soubor procesů, jimiž člověk poznává sebe sama a okolní svět; tvoří podstatu učení
- Komunikace
  - verbální = slovní sdělování
  - nonverbální = mimoslovní sdělování ;
  - sdělování fyzickými postoji, konfigurace částí těla
  - gestika = sdělování kulturně normalizovanými výrazy, pohyby a postoji
  - proxemika = oddálení, přiblížení se (fyzická vzdálenost)
  - haptika = bezprostřední tělesný dotyk (podání ruky, pohlazení apod.)
  - řeč mimiky a celkový výraz tváře = výrazy obličeje – strach, úzkost, radost, rozčilení, údiv apod.)
  - řeč očí : jeden z nejdůležitějších komunikačních kanálů

POJMY K

- konvergence vzdělávacích systémů = sbližování struktury vzdělávacích systémů v různých zemích; vzniká z potřeby mezinárodní srovnatelnosti úrovně vzdělání a kvalifikace
- kreativita = tvořivost, schopnost – duševní procesy vedoucí k nápadům, řešením apod., jež jsou jedinečné a neotřelé
- krystalická inteligence = založená na poznávacích procesech získaných učením, formuje se výchovou, vzděláním a praxí; může se rozvíjet i v dospělosti
- kurikulum = 1. vzdělávací program, plán
2. průběh studia a jeho obsah
3. obsah veškeré zkušenosti, kterou žáci získávají ve škole a v činnostech, ke škole se vztahujících

Adjektiva: kurikulum národní, kurikulum formální (komplexní projekt cílů, obsahu, prostředků, atd.), neformální (zahrnuje aktivity vztahující se ke škole), dvojúrovňová koncepce kurikula, zamýšlené, realizované, školní, skryté)

POJMY K

- kurikulum rámcové = typ dokumentu pro základní a střední školy, v němž se vymezují cíle a obsah vzdělávání nikoliv pro jednotlivé předměty, ale pro širší oblasti, např. „Člověk a společnost“, „Jazyk a komunikace“ aj.
- **kurikulum skryté = zkušenosti žáků v reálném životě školy, které nejsou postižitelné ve vzdělávacích programech (hodnoty, postoje, klima třídy, vzory chování aj.)**
- kurikulum základní = standard pro zpracovávání vzdělávacích programů jednotlivých oborů vzdělávání; dokument, stanovující obecné požadavky státu, na jehož základě mohou školy vytvořit svá školní kurikula, přizpůsobená specifice školy a regionu
- kurikulum zamýšlené - plánované
- realizované - probíhá

POJMY L, M

- LMD = lehká mozková dysfunkce, starší označení pro poruchy učení a chování
- longitudinální = dlouhodobý, podélný
- memorování = učení se nazpaměť, úmyslné zapamatování, cvičení paměti
- mentální = duševní, myšlenkový
- mentální retardace = trvalé snížení intelektuálních schopností, jehož příčinou je organické poškození mozku (zaostávání vývoje rozumových schopností)
- mnemotechnika = hledání asociací, které by usnadnily zapamatování (např. šetři se osle = 6378 – poloměr zeměkoule)
- motivace = souhrn vnitřních i vnějších faktorů, které aktivují, vzbuzují, dodávají energii lidskému jednání a prožívání
- myšlení divergentní = tvořivé, tvůrčí, proces, kdy postupujeme různými cestami k několika odlišným řešením

POJMY N, O

- návyk = opakováním získaný sklon k vykonávání určitého úkonu, činnosti
- observační učení = sociální učení, které probíhá nápodobou chování jiného jedince nebo modelu
- ontogeneze = proces tělesného a duševního vývoje jedince v průběhu jeho života (od početí po smrt)
- otevřené vyučování = pedagogická koncepce; usiluje o „otevírání školy dítěti“ podle jeho zájmů a schopností, i „otevírání školy navenek“ (kontakty s mimoškolním prostředím)

POJMY P

- pedagogická diagnostika = vědecká disciplína zabývající se otázkami diagnostikování subjektů v edukačním prostředí (převážně školním)
- pedagogická evaluace = zjišťování, porovnávání a vysvětlování dat, charakterizujících stav, kvalitu, efektivnost práce škol (hodnocení)
- pedagogická psychologie = bývá často považována za disciplínu psychologie; zkoumá otázky výchovně vzdělávací praxe z psychologického hlediska; např. analyzuje průběh, podmínky a výsledky výchovy a vyučování, zkoumá člověka, jeho činnosti, učení a formování osobnosti, sleduje žáky a výchovné pracovníky v jejich vzájemných vztazích apod.
- pedagogika = věda, zabývající se vzděláváním a výchovou
- pedeutologie = termín, označující „nauku o učiteli“ (teorie učitelské profese)
- percepce = vnímání

POJMY P

- PISA = mezinárodní program pro hodnocení žáků je realizován organizací OECD
- porozumění = schopnost jedince:
  1. pochopit význam sdělení (učiva)
  2. zpracovat jej do smysluplné (zadané) podoby
  3. využít zpracovaný obsah (umět použít)
- portfolio = soubor různých produktů žáka (písemných, výtvarných apod.), které dokumentují jeho práci a vývoj za určité období (např. po dobu návštěvy školy)
- pozornost = psychický proces, který značí soustředěnost duševní činnosti žáka po určitou dobu na jeden objekt, jev, činnost apod.
- propedeutika = průprava, příprava ke studiu určitého oboru ve formě úvodního kurzu

POJMY P

- přidaná hodnota (ve vzdělání) = ukazatel, jenž porovnává školy (třídy) na základě úrovně prospěchu žáků při vstupu na určitou školu s „kvalitou“ žáků při opuštění školy (třídy)
- psychodidaktika = nová interdisciplinární teorie propojující přístupy a poznatky obecné didaktiky, psychologie učení, kognitivní psychologie vědění a další; prosazuje, aby vzdělávací procesy byly vysvětlovány také z psychologických zřetelů
- psychologie = patří k vědám o člověku, je hraničním oborem mezi přírodovědnými a společenskými obory; postupně se rozčlenila na mnoho disciplín; pro pedagogiku jsou důležité např. psychologie učení, psychologie osobnosti, pedagogická psychologie aj.
- psychohygiena = duševní hygiena, zabývá se prevencí psychických poruch a duševních nemocí a vytvářením optimálních podmínek pro správné fungování psychiky
- psychoterapie = léčení psychosomatických a duševních nemocí psychologickými prostředky

POJMY R

- **rámcový vzdělávací program** = dokument pro určitý stupeň vzdělávání (např. základní); vymezuje uceleně pojetí vzdělávání, cíle a oblasti; na jeho základě si školy vytvářejí školní vzdělávací programy
- **reformní pedagogika** = souhrnné označení pro různé teoretické koncepce a praktické snahy vytvářející modely alternativní školy
- **reliabilita** = jedna ze základních kategorií charakterizujících kvalitu měření pedagogicko-psychologických jevů; vyjadřuje pomocí statistických metod tyto vlastnosti naměřených výsledků: stabilitu, spolehlivost, předpověditelnost, stálost a přesnost, nepřítomnost náhodných chyb
- **respondent** = osoba odpovídající na otázky dotazníku nebo rozhovoru
- **retardace** = zpomalení, zpoždění vývoje jedince (např. intelektové, tělesné)

POJMY S

- seberealizace = plné uplatnění a rozvinutí schopností i dovedností člověka
- sebereflexe = zamýšlení se jedince nad sebou samým, ohlédnutí se zpět za svými činy, zhodnotit sebe sama a rozhodnout se, co a jak změnit
- schopnosti = předpoklady k úspěšnému vykonávání určité činnosti
- signifikantní učení = učení osobně významné pro toho, kdo se učí
- simulační hra = hra, které modeluje profesionální či životní situace
- socializace = celoživotní proces, v jehož průběhu si jedinec osvojuje specificky lidské normy chování, jednání a začleňuje se tak do společnosti; realizuje se zpravidla sociálním učením
- sociální pedagogika = disciplína pedagogiky zabývající se problémy výchovného působení na rizikové a sociálně znevýhodněné skupiny mládeže a dospělých.

POJMY S

- sociální role = chování, které sociální skupina očekává od každého svého člena
- sociální učení = učení, které se uskutečňuje v sociálních podmínkách, v interakci s jinými lidmi
- speciální pedagogika = zabývá se teorií a praxí rozvoje, výchovy a vzdělávání jedinců postižených různými nedostatky tělesnými, smyslovými, duševními nebo poruchami chování.
- srovnávací (komparativní) pedagogika = vědní disciplína zabývající se srovnáváním vzdělávacích systémů ve dvou nebo více zemích
- Standard středoškolského odborného vzdělávání = dokument schválený MŠMT, základní kurikulum středoškolského odborného vzdělávání

POJMY S, Š

- styl učení = postupy při učení, které jedinec používá v určitém období života, vznikají na vrozeném základě, rozvíjejí se působením vnějších i vnitřních vlivů
- sugestopedie = metoda učení, která pracuje na úrovni vědomí a podvědomí; využívá kapacitu mozku ke globálnímu učení; do učení zapojuje obě hemisféry; nové informace jsou vnímány všemi smysly; odstraňuje strach z neúspěchu v učení a respektuje individuální učební styly
- školní didaktika = didaktická teorie, zaměřená na problematiku vyučování a učení
- školní fobie = specifický, dlouhodobý, intenzivní a racionálními důvody nevysvětlitelný strach žáka ze školy

POJMY T, U

- transfer učení = přenos při učení; využití zkušeností v podobných činnostech
  1. pozitivní - minulá zkušenost usnadňuje zapamatování nového
  2. negativní - minulá zkušenost komplikuje zapamatování nového
- **učební modul = kratší, relativně nezávislý a uzavřený celek učiva**
- učení = neexistuje všeobecně přijímaná definice; existují desítky teorií, druhů; poněkud zjednodušeně hovoříme o :
  - a) učení v širším smyslu = obohacování člověka o poznatky, které vyvolávají trvalejší změny v prožívání a chování (neustále obohacované zkušenosti – kladné i záporné, žádoucí i nežádoucí, probíhá celý život)
  - b) v užším slova smyslu = osvojování vědomostí, dovedností a návyků, rozvoj schopností (podle různých kritérií široká škála druhů učení, např. mechanické, logické, verbální, motorické, sensorické, řešení problémů, záměrné apod.)

POJMY V

- validita = platnost; ověření, zda test či jiná metoda zjišťuje skutečně to, co zjišťovat má (validní = silný, platný)
- vědomost = osvojené poznatky, tj. zapamatované informace včetně pochopení vztahu mezi nimi (pojmy, pravidla, zákony, vzorce aj.), základ rozumových operací
- verbalismus = nadměrné užívání slov, mnohomluvnost
- verbální interakce = slovní vzájemné působení lidí
- verifikace = prokazování správnosti (pravdivost) určité koncepce, závěrů, doporučení
- vizuální = zrakový
- vstupní determinanty edukačního procesu (jeho úspěšnosti):
  1. charakteristiky žáků (schopnosti, postoje, zájem, nadání apod.)
  2. charakteristiky učitelů (osobnostní, profesní)
  3. charakteristiky konstruktů (program, čas, učebnice...)
  4. charakteristiky škol (vybavenost, profilace ...)

POJMY V

- výklad = způsob prezentace didaktické informace; hlavní úkol – vysvětlení učiva žákům
- vyučování = druh lidské činnosti spočívající v interakci učitele a žáků; základem je záměrné působení na žáky, aby u nich docházelo k učení
- vyučování transmisivní = poznání = předávání (učitel ví, žák neví)
- vyučování konstruktivní = poznání = výstavba vlastního poznání (učitel vytváří podmínky pro to, aby každý žák mohl dosáhnout co nejvyšší úrovně rozvoje)
- výuka = vyučování (činnost učitele) + učení (činnost žáků)

POJMY V

- **výukové metody** – postup, cesta, způsob vyučování; různá klasifikace, např.:
  1. podle fází vyučovacího procesu (utváření, upevňování, prověřování vědomostí)
  2. podle způsobu prezentace (slovní, názorové, praktické)
  3. podle způsobu interakce mezi učitelem a studenty (frontální, skupinové, individuální)
- **výukový software** = počítačový program, který umožňuje, aby systém člověk – počítač plnil didaktické funkce
- **vzdělávací cíle** = vyjadřují záměry vzdělávání a účely, k nimž má vzdělávání směřovat, jsou formulovány obecně v národním kurikulu a specificky pro jednotlivé vzdělávací programy, jednotlivé úrovně vzdělávání a vyučovací předměty
- **vzdělávací standardy** = konkrétně vymezené, obligatorní požadavky, které musí splnit žáci v určitých ročnících či stupních školy (vědomosti, dovednosti, příp. postoje a hodnoty)

POJMY Z

- zátěž školní = souvisí se školní prací; jde o interakci mezi školními požadavky na žáka (např. pracovní úkoly, povinnosti) a předpoklady žáka (např. vrozené vlastnosti, dispozice, odolnost aj.) se s nimi vyrovnat.
- zátěž psychosociální = plyne ze svízelných sociálních vztahů či situací (např. zesilující pocit nejistoty, neschopnost přizpůsobit se novým situacím, pocit ohrožení ap.)
- zlozvyk = hovorový výraz pro záporný návyk
- zpětná vazba = důležitý prvek řízení, informace o stavu, výsledcích určité činnosti, jež umožní její zkvalitnění; je součástí formativního hodnocení.

